

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני" (א, א)

פסוקי התורה

אום כולו

1 א 3 כו התיבה

1 | שאלו במדרש למה נתנה תורה "במדבר סיני"? אלא מכאן שנו חכמים בגי דברים ניתנה התורה באש, במים ובמדבר. באש מנין - "והר סיני עשן כולו". במים מנין - "גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים". במדבר מנין - "וידבר ה' אל משה במדבר סיני". ולמה ניתנה בגי דברים הללו? ללמדך מה אלו חינם לכל באי העולם, כך דברי תורה חינם הם שנאמר "הוי כל צמא לכו למים" ואין מים אלא תורה.

יש להתבונן, הלא יש דבר שהוא מצוי בעולם יותר מכל, אף יותר בגי דברים הללו, וניתן להשיגו חינם בכל עת ובכל זמן, והוא - אויר. מדוע אי"כ לא הוסיף המדרש שדברי תורה חינם כאויר העולם שאף הוא חינם לכל באי עולם?

בפשטות ניתן ליישב זאת, שאין המדרש מונה אלא גי דברים אלו שהביאם והקב"ה במיוחד בעת מתן תורה, אבל אויר בכל מקום אשר היה נותן את התורה

היה מצוי אויר. וביותר שאין לדמות את התורה לאויר העולם על אף שזה חינם, אך זה ללא טורח ויגיעה כלל ועיקר ואף מחשבה לא נדרשת לכך, וזה הפכה של התורה הקדושה שאי אפשר להשיגה כלל ללא עמל ויגיעה.

אמנם על פי החידוש העצום דלהלן נראה ליישב באופן נפלא:

16 אמרו רבותינו שכפה הקב"ה את ההר כגיגית על בניי בעת מתן תורה, ואמר אם מקבלים מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם (שבת פח). כתב המהרש"א למדו זאת חז"ל, ממה שנאמר בפסוק שהיו עומדים בני ישראל "בתחתית ההר" ולא תחת ההר, מלמד שהיו עומדים בתוך התחתית כגיגית שמוקפת גם מצדדיו, והיינו מה שאמר להם שם תהא קבורתכם - כקבר ממש המוקף גם בצדדיו, עכ"ד. וכן כתב בספר "בן יהודע" (שבת קמו) וז"ל: ידוע דבמעמד הר סיני היה בו דבר פלא, כי האש שירדה מן השמים גירשה את האויר והיו ישראל חיים אותה עת בנס, כי אי"א לבריה לחיות בלתי שאיבת אויר. ולכן כתיב "וכל העם רואים את הקולות" שראו את הקולות ממש מהלכין בתוך חלל אותו מקום ומניעים ודופקים בתוף שבאוזניהם, כי מניעת האדם מראיית הקולות היא מכח שהחלל מלא אויר עד שנדבק בעינים ממש, לכן אין רואים הקולות עוברים בתוכו, עכ"ל.

בזה מבואר היטב מדוע אמר המדרש בגי דברים ניתנה התורה, ולא יותר, שהרי אויר לא היה להם בעת מתן תורה.

אמנם יש להתבונן מדוע עשה הקב"ה נס זה במעמד הר סיני שיחיו בני ישראל ללא אויר, והרי אין הקב"ה משנה את סדרי הבריאה ועושה נס ללא צורך?

נראה לבאר שרצה הקב"ה ללמד כיצד צריך להיות עסק התורה, גם באופן שחשירים התנאים החיוניים לחיותו, אל יפסיק מלימודו, כלשון הרמב"ם (הלכות ת"ת פ"א ה"ח) כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אישה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנא' "והגית בו יומם ולילה". לכן נתן ה'

את התורה בלא הדבר הכי חיוני לאדם - אויר, להורות שגם באופן שחסר לאדם את הדברים ההכרחיים, או כאשר קר או חם ביותר, לא יפסיק מלהגות בתורה הקדושה.

2
pe

וחנו בני ישראל איש על מחנהו ואיש על דגלו לצבאתם. והלויים יחנו סביב וכו' (א:נב-נג)

ולהלן (ב,ב) בא הציווי 'איש על דגלו' באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל, ואיתא במדרש דבשעה שירד הקב"ה במתן תורה עם רכבות המלאכים ראו בני" את המלאכים בדגלים, ונתאו גם הם לאותם דגלים, וע"ז נאמר 'נרננה בישועתך ובשם אלקינו נדגול ימלא ה' כל משאלותך', זכיון דבקשו ונתאו לדגלים מלא משאלותם וצוה על הדגלים, עיי"ש; ועל אותה תאוה נאמר במדרש (ג,א) ד"א צדיק כתמר יפרח דמה תמרה יש לה תאוה אף חצדיקים וכו'. ויתכן דבאה אותה תאוה מהא דנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, ומאותה תאוה נולד להם לישראל תאוה לעלות לעליונים ולכה"פ להיות להם דגלים כמלאכים, כמבואר בספרים.

אבל מ"מ צ"ע, למה לא ה" לשבט לוי ג"כ דגל, אם הדגלים הם כ"כ חשובים כפי שנתבאר בכל הספרים א"כ גם לשבט לוי, שאף שנמנו בנפרד, למה לא ניתן להם דגל עם צבע מיוחד, ואף ד"ל בפשיטות זכיון דתלוי הדגלים באתת לבית אבתם וכפרש"י באות שמסר להם יעקב אביהם (כשהגיע ליפטר מן העולם) בנשיאת הארץ שלו, וכיון דלוי לא נשא ע"כ גם לא ה" לו דגל, אבל מ"מ צריך הסבר נוסף לזה.

והנראה, דכבר בארנו בחלקי הספרים הקודמים, דענין הדגלים נראה לכאורה כמפריד בין השבטים, דכל שבט ושבט מתפצל לתוך תחומו ומחנו ודגל מיוחד משלו בפרטיות, אלא מכיון דסביב למשכן יחנו (לפיל א,ג) א"כ נעשו מאוחדים ככלל ע"י המשכן, ולפי זה בהחלט יש גם להדגיש את הפרטיות של כל שבט ושבט, וכבר הבאנו דברי ר"י קמנצקי זצ"ל דלכן לא צוה על הדגלים עד החדש השני לשנה השנית: אמנם בארנו דענין הדגלים של המלאכים הוא דכל מלאך ומלאך יודע בבירור מה הוא תפקידו ומה הוא שליחותו, דזהו עיקר הדגל דמפרט בזה חובתו בעולמו, ולזה נתאו כלל ישראל, דידע כל שבט ושבט מה הוא צריך לתרום להכלל דיש לכל אחד ואחד שליחות מיוחד בחיים, וכפי שביארנו כבר כמה פעמים דע"ז בא הלימוד

אם אין אני לי מי לי, וזהו תאוה הדגלים - לסמן ולתתם תחומיהם ותפקידיהם של כל שבט ושבט - אבל שבט לוי לא ה" להם צורך בדגלים בכדי לסמן תפקידם, כי הם טרודים היו בנשיאת המשכן ובא כל איש אל עבודתו ואל משאו בין המשוררים ובין השוערים, ולכן לא היה להם דגל; ומאותו הטעם גם לא ה" לוי נושא ארונו של יעקב, כיון שהוא נושא ארונו של מקום,

"ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל" (ב, יד)

31 וק"ל.

בראש הפרשה כתוב דעואל בדל"ת, וכאן כתוב רעואל ברי"ש, מדוע?

ביאר החיד"א (יחומת אנך") על פי מה שכתב בספר "אמרי נעם" (פי ויצא): גד זכה שמשו רבינו נקבר בחלקו, לפי שכשמינה משה את דן לראש דגל, היה יכול גד לטעון, אני בכור לזילפה, ודן בכור לבלחה, למה איני ראש דגל כמוהו, ולא דיבר נגד משה מאומה, לכן כתוב אליסף בן דעואל וכתוב נמי אליסף בן רעואל ברי"ש, לומר שעלה זכה להיות ריע אל - שהוא משה, שנקבר בחלקו עכ"ל.

4

ח"צ

לקח רב למדים אנו מרעיון זה, לו יצוייר שהיה גד טוען נגד משה והיה נהיה ראש דגל, מה היה לו מזה ומה היה נשאר לו מכך, וכי כבוד זה היה לוקח לקבר - כי לא במותו יקח הכל. אמנם בעת ששתק ולא דיבר מאומה, זכה לזכות עצומה ונקבר משה רבינו "איש האלוקים" אבי הנביאים בחלקו, ונקרא לדורי דורות -

(10) יש אקראי ס 10
[10] שמעון בנו אומר: כל ימי גדלותי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב
אלא שתיקה. ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה. וכל המרבה
דברים מביא חטא.

(9) ל' אריה היה אומר ס

10 אבל ראוי לשים לב באומרו "ולא מצאתי לגוף" - שתיבת "לגוף"
הוא מיותר, ולמה תפס התנא לשון שלילה?
אבל הענין הוא את אשר ידוע לכל, כי הבדל מין האנושי
ומעלתו על הבעלי חיים הוא בסגולת הדיבור הנמצא בו, שבו
עלה לדרגה החשובה שבדצח"מ (= דומם, צומח, חי, מדבר).
שאם לא היה מדבר - הוא והם שוים, ומותר האדם מן הבהמה
אין כי אם בדיבור פה.

אמנם ודאי שהדיבור יש בו מעלה יתירה וטובה כשהוא בחכמה,
שאו מועיל לנשמה, כי החכמה מצד הנשמה, והדיבור הקדוש
הבא מכוחה ודאי טוב ויפה, והוא כל עיקר תיקון האדם וצורתו
המיוחדת. אבל הדיבור החיצוני הגופני העוסק בדברי בטלה, ודאי
הוא פוגם לנשמה, ומזיק ורע לה ולגוף יותר, כי אז אין לו יתרון
מצד זה על מדרגת הבעלי חיים, אדרבה מגרע גרע, הלואי עמד

בראשונה ולא יפסיד גם צורתו החיונית על ידי דיבור הרע.
וזה שאמר התנא: "אף על פי ש"כל ימי גדלותי בין החכמים" -
שטגולתם המיוחדת היא הדיבור המוציא לאור תעלומות חכמה,
אם כן בהכרח לחזר שהדיבור טוב ומועיל ודאי. אכן זהו לנשמה
שממנה החכמה, לכן טוב לה הדיבור הטהור והקדוש היוצא
מפועל החכמה, שהוא תולדת הנשמה. אבל מכל מקום "לגוף" -
לא מצאתי דבר טוב לו, רחוק מהפסד וקרוב לשכר, אלא
השתיקה, שאין בדיבור גופני משולל החכמה תועלת וטובה
בטוחה אם אין הדיבור לטובת הנשמה, כי מצד הגוף אין צורך
לדיבור כמו שלא הוצרכו לו שאר בעלי חיים (לחם שמים בשם
השלי"ה).

יש אומר

10 וכל הפקדים למחנה דן מאת אלה
לאחרונה יסעו לדגליהם (ב)
הכוונה הפשיטה היא על פי מה שנמצא
בפרשה בהעלותך (ו, כג) על הפסוק
דגל מחנה בני דן מאסף לכל המחנות
שמציא תלמוד ירושלמי (בעירובין פ"ה
דלפי שהיה שבתו של דן מרובה באוכל
היה נוסע באחרונה, וכל מי שהיה מ
דבר היה מחזירו לו וכו'.

11 ויש להעיר דאמאי משום שהיה מר
היה לרין להיות באחרונה ומה הק
להשגת אבידה. יש לומר בס"ד על פי

ידוע בהעולם דמי שיש לו שפע ור
מאיוז דבר, כמו בחים ממון או אפ
בנים, לרין לחשוב מעין הרע רח"ל, (ע
ב"מ ק:).

12 וי"ל דגולה לינצל מזה היא ליזהר מזה

במלות שבין אדם לחבירו, להפסיק
לאחרים, דע"ז נושא תן בעיני העולם וא
נחמין עינא בישא עליו, ובמלות השגת אבידה
חוץ מהעיקר עשה ולי"ת של השגת תשיב
גולה מוכל להתעלם, יש עוד כמה וכמה מלות
של בין אדם לחבירו שמחיימים עם זה, דע"ז
בספר"מ (לי"ת ר"י) ובאהבת חסד (פמ"ה)
לאין ג' שמקיים לא תעמוד על דם רעך,
ועיין חינוך (מזה של"ה) שמקיים לא תונו
26 איש את עמיתו, ועיין חינוך מזה רמ"ג
שמצטל ואהבם לרעך כמוך.

ולפי זה ניחא, דמה שזוה הקב"ה דשגת

דן יהיה באחרונה, היה היבט חמלה

שינצלו מעינא בישא למשום שהיה להם

27 מספר גדול ועיין בגור אריה דאף על פי

ששגת יהודה היה להם עוד יותר אנשים,

הם היו נריכין להיות בראש דהמלך בראש

יש לחשוב מעינא בישא, משום כן זוה

שהם ילכו באחרונה, ואז יקיימו כמה וכמה

36 לפעמים השגת אבידה אשר יש בקיומו

הרבה מלות של בין אדם לחבירו שמלוים

בו כ"ל, ועי"ז ינצלו מעינא בישא, ויתקיים

מספרם הגדול.

ואפשר עיין זה מרומז בשם של הנשיא

41 של שגת דן, לחיעזר, שהוא חיבות

אחי עזר, שעוזר לאחיו. ודרך אגב בענין
החומר והזהירות שצרכים במזהר זאת,
ראיתי בשם ברית אברהם בשם האר"י

הק' שמי שאינו מחזיר אבידה אין נשחמו
זוכה לילה

ואלה תולדות אהרן ומושה (ג. ה.)

אחס לה' חלקיכם בזמן שאתם נוהגים מנהג
 בניס אחס קרוים בניס אין אחס נוהגים מנהג
 בניס אין אחס קרוים בניס דברי ר' יהודה,
 רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אחס קרוים
 בניס, הרי ס"ל לר"י דשייך שיחבטל השם
 בניס מעל כלל ישראל, וכמו"ב י"ל דאף
 שמזינו שתלמידים קרוים בניס, מ"מ היה
 אפשר שיחבטל השם בניס מתלמידים, ולזה
 לפיין שהמלמד בן חזרו תורה חשיב כאילו
 ילדו, וא"א לבטל הקשר בין רב לתלמיד
 [לעולם כמו שא"א לבטל הקשר בין בן לאב
 כיון שילדו ומשו"ה תלמידים נקראים בניס
 לעולם.]

פירש"י ואינו מוכיר אלא בני אהרן, ונקראו
 תולדות משה, לפי שלמדן תורה,
 מלמד שכל המלמד את בן חזרו תורה מעלה
 עליו הכתוב כאילו ילדו, והנה צ"ל ואחמנן
 (ו. ז) עה"פ ושנתם לבניך, פירש"י אלו
 התלמידים, מזינו בכל מקום שהתלמידים
 קרוים בניס שנאמר בניס אחס לה' חלקיכם
 וכו', וכן ביחזקאל שלמד תורה לכל ישראל
 וקראם בניס שנאמר ועתה בני וגו', וצ"ע
 דמכיון שמזינו בכ"מ שהתלמידים קרוים בניס
 ומה ניתוסף בזה שמעלה עליו הכתוב כאילו
 ילדו.
 ונראה דבקיודשין דף ל"ז א' תניא בניס

פרק חמישי (9) רחלם ת

א כשם שאדם מצווה בכבוד אביו וביראתו כך הוא חייב בכבוד רבו ויראתו. ודכו יתר מאביו, שאביו
 הביאו לחיי העולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא : ראה אבדת אביו
 אבדת רבו, של רבו קודמת לשל אביו. אביו ורבו נשואים במשא, מניח את של רבו [6] ואחר כך של אביו.

... וזה אפי' דמקלי שבחא דהו' אביש' בן צרויה דהו' קא דייף רישיה ברי גרבי
 דביא הו'נתו כחמו דבא איבא דאביו אחא יונה אימריף קמיה אביר' כנסת ישראל ליונה אימתילא
 שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף יציע מנה דוד מלכא דישאל בצערא שרי אתא לביחיה ולא
 אישכחה אביר' און רובין על סו' ואין יושבין על כסאי ואין משתמישין בשרביטו בשעת הסכנה
 מאי אתא שאל בי מדרשא אביר' ליה בשעת הסכנה שפיר דמי רבביה לפדריה וקם הואל קצצה
 ליה ארעא בהדי דקא מסגי הויה לערפה אמיה דהוות נחלא כי חויתיה פסקתה לפילכה שרתיה

10
11
12

11) קין יהוידע
p e

אללו, והיינו כי כל דבר נשמי שיהיה תשמיש לדבר קדוש
 מוכרח שיקנה אותו דבר הגשמי חלק קדושה שיהיה שורה
 עליו המיד רוח קדושה, ולכן אמרו רז"ל אכן שיהיה יושב
 עליה ר"א בן הרקנוס תמיד ועובק בחורה דומה להר
 סיני, וכן המשנת של הנביא אשר הנביא נשען עליה תמיד
 בעשיות יחידים הקדושים שסומך מלחו וראשו עליה י"ב זה
 רוח קדושה, ולכן אמר אלישע הע"ה לגחוי שיקח משענתו
 וישם אותה על שני הנער להמיותו בה, וכדלוי היה נעשה
 בה פעולה, ורק כחסרון היה מלד גחוי המוליך אותה שלא
 היה הגון, וגם עבר על מצות רבו שפרסם הדבר לכל
 וכן אמר רז"ל, וכן גמי איתא בירושלמי באותו זמן שהתמים
 ביושר ושאלו אותו החכמים איך זכית לחכמה זו, והשיב
 מקלו של רבי מאיר נודמן לי והייתי נושא אותה, וע"כ
 נחשכמתי ממנה, על כן חמורו של רפ"י שיהיה מיוחד לו
 שיהיה רוכב עליו תמיד כשהוא נוסע ממקום למקום דרך
 המדבר, ויהי בדברו עליו עושה יחודים ועיסק בסודות התורה
 לעשות בירורים בהליכתו, לכך קנה החמור חיות קדושה
 שיהיה שורה עליו רוח קדושה תמיד, ומה גם לדברי
 המקובלים ז"ל שיהיה החמור גלגול ישמעאל שעשה חשיבה
 בחייו, והנה רפ"י קרא לחמורו מארי פסיען כי זהו שמושו
 ומלאכתו, ולכן אותו רוח קדושה שורה עליו נותן לו
 ידעה והבנה לפשות את מלאכתו הנונה שיהיה הליכתו
 ופסיעיותו לפיטל טוב, כאלו הוא אדם שיודע לאיזה מקום
 הוא ראוי לילך, ולכן כשאמרו לו החברים איך חזן ידעין
 אתה דר"ש שרי ביה, אמר להם שנוקו למארי פסיען דבפירי
 דהוא ידריך פסיעיו לחמן :

ישם. רכביה לפדריה. הא דהולך לרכוב דוקא על
 פירדה של דוד הע"ה, ששאל על זה רשות מן ב"ד
 ובי לא היה לו סיס קל וחשוב לרכוב עליו שהוא ירוך בודאי
 יוסר מן הפדרה, נ"ל בס"ד פ"פ מ"ש בזה"ק פרשת בלק
 דף ר"א שיהיה רפ"י הולך במדבר לחפש ולרעה מקום שיהיה
 רש"י יושב בו באותו מדבר, ואמרו לו החברים ההוא אחר
 דר"ש שארי ביה איך חזן ידעין, ואמר להם שנוקו למארי
 פסיען דבפירי דהוא ידריך פסיעיו לחמן, פירוש החמור
 שלי שהוא המוליך אותי הוא יודע לאיזה מקום לרוך להוליך
 אותי, והנה ראו דחמורו של רפ"י נטה מאותו הדרך שהיו
 הולכין בו ללד אחר, והלך שיפור שני מילין, והחמיל החמור
 לנעור שלשה פעמים בוא"ז, ואז הבין רפ"י כי עתה
 הגיעו למקום שיהיה יושב שם רש"י ואז ירד רפ"י מן
 החמור ואמר לחברים נכון עלמינו לקבל אפי רכבי. והנה
 רש"י בשמעו געית החמור, אמר לחברים שעמו עתה
 נקום ונזיל דהא קלא דחמרא דסבא חסידא אהער לגבן,
 קם ר"ש וקמו חנריא, אהכי חמו לרפ"י דחתי ומטו
 לנביה וכו' יע"ש, ופרשנו בס"ד הנונה איך היה ברור
 לרפ"י שחמורו יכיר מעלמו מקום של רש"י ויוליך אותו

12) פ

והנה כאן אחר שירע אבישי שרוד הע"ה הוא אינו
בירושלים, והוא עומד במקום סנה, אם יבא לחפש
אחריו לאיזה מקום ילך, ולאיזה רוח יפנה לפיו או לדרום
למערב או למזרח, לכך נחמס לרכוב על הפירדה של
דוד הע"ה, המיוחדת לו לרכוב עליה המיד, אשר ברכבו
עליה היה עוסק ביחודים וצבורות הסורה, כדי לעשות
בירורים לנ"ק ולנשמות המגולגלים בדומם במהלכו עליו,
ברכבו על הפירדה, ומזכרת ששירה עליה רוח קדושה כמו
ענין חמורו של רפנ"י, ולכן כמו שסמך רפנ"י על חמורו
שיליך אותו למקום שיושב בו רשנ"י, והבי הוה ליה, כן
אבישי סמך על הפירדה של דוד הע"ה, שהיא תיליך אותו
למקום שרוד הע"ה עומד בו וכן עשפה והלגה מעלמה
על לך ארץ פלשטים, ומן השמים סייעו ג"כ אותו בקפילת
הרבך, כדי שיגיע לאותו מקום תבך ומיד, ויעשה ההללה
לדוד הע"ה:

הרמב"ם בפרק ו' מהלכות בית הבחירה הלכה ט"ז כתב: "ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר (ויקרא כו, לא) והשמותי את מקדשיכם, ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים וכו'".

בדברי רמב"ם אלו יש מקום לעיין, הנה בנוסח תפילת שמונה עשרה חוזרים אנו ומבקשים ג' פעמים בכל יום "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים בא"י המחזיר שכינתו לציון", ולכאורה לפי דברי הרמב"ם ששכינה לא בטלה למה צריכים אנו לבקש על השבתה, עתה קשה דבגמרא בסוף פרק ראשון דיומא איתא דבמקדש שני חסרו חמשה דברים ואחד מהם הוא השראת השכינה, הרי דשכינה בטלה.

רבי יעקב עטלינגר בשו"ת בנין ציון (סי' ג) נדרש לסוגיא זו, ותחילה מצא מקור לדברי הרמב"ם ממה דאיתא במדרש תנחומא [פ' שמות]: אמר ר' שמואל בר נחמני, עד שלא חרב ביהמ"ק היתה השכינה נתונה בהיכל שנאמר [חבקוק ב, כ] וה' בהיכל קדשו, משחרב בית המקדש ה' בשמים כסאו [תהלים יא, ד] סלק שכינתו בשמים, אמר ר' אלעזר בן פדת בין חרב בין לא חרב אינו זז ממקומו שנאמר [דברי הימים ב ז, טז] והיו עיני ולבי שם כל הימים, וכן הוא אומר [תהלים ג, ה] ויענני מהר קדשו, שאפילו הר הרי הוא בקדושתו. אמר ר' אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי של בית המקדש שנאמר [שיר השירים ב, ט] הנה זה עומד אחר כתלנו, עכ"ל המדרש. כמו כן איתא עוד במדרש תנחומא [פ' וישלח] כי עתה תצאי מקריה ושכנתי בשדה [מיכה ד, י], אע"פ שחרב בית המקדש לא זזה השכינה משם, ושכנתי כתיב, ואין שדה אלא ציון שנאמר [שם ג, יב] ציון שדה תחרש, עכ"ל. מכל אלו עולה ששכינה לא זזה ממקומה, ואף בשעה שהבית חרב, שכינה שרויה עליו. [צ"ע למה נדרש בעל הבנין ציון למצוא מקור וסמך לדברי הרמב"ם, והרי הרמב"ם עצמו ציין מקור לדבריו. ואפשר דמאחר ודרש זה לא

נאמר בפירוש גבי קדושת בית המקדש, אלא שלמד כן ממשנה במגילה (כח, א) שדנה בדין קדושת בית הכנסת, ומצאנו שיש חולקים על דין זה, לכך דרש הבנין ציון אחר עוד סמך לפסק זה. וכע"ז כתב הרדב"ז שם לבאר את השגת הראב"ד].

ולעצם הקושי שהעלנו כתב הבנין ציון דיש ב' בחינות במושג 'שכינה': הראשון, נאמר על כבוד ה' שהוא מקור הקדושה, והשני, נאמר על אור הנאצל המשפיע קדושה (להלן יתברר יותר ענינו של אור זה). וזה החילוק שהיה בין בית ראשון לשני, שבמשכן ובבית ראשון שכן כבוד ה' בעצמו, מקור הקדושה, וכמו שנאמר "ויכבוד ה' מלא את המשכן", ובמקדש נאמר "כי מלא כבוד ה' את בית ה'". אבל בבית שני גם שרתה השכינה, אלא שבחינתה היה אור נאצל, שממקומו השפיע את קדושתו על הבית, וזה לא נפסק גם בעת החורבן ולא יפסק לעולם, וכמאמר הכתוב "והיו עיני ולבי שם כל הימים". וגדלה השפעת אור הקדושה שם מבכל מקום, כי מקום המקדש הוא מול שער השמים אשר לא יסגר, ושם זורח אור הקדושה תמיד נגדו ביתר שאת וביתר עז.

ומעתה יפה כתב הרמב"ם ששכינה אינה בטלה, שכוונתו לומר שאור הקדושה אשר קדש הבית לא נבטל ולא יבטל, שעל זה נאמר "מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי", שהוא אור הקדושה הנעלם, אבל כבוד ה' מקור הקדושה שהוא גילוי השכינה, עליו ניבא ישעיה שיחזור אלינו רק לעת הגאולה במהרה בימינו, כדברי הכתוב "ונגלה כבוד ה'" וגו'. וזו גם כוונתו בתפילה "ותחזינה עינינו בשובך לציון", בשובך דייקא, דהיינו לא רק אור נאצל ששוכן תדיר, אלא מקור הקדושה עצמו, ומסיימים: "המחזיר שכינתו לציון", שהיא השכינה בבחינתה הראשונה, מקור הקדושה.

(13) הקצ"מ
ש"ס

113
ש"ס
ה' תש"ב

(6)

11

16

21

26

31

36

41